

פרופ' דניאל פרידמן

מצא את ההבדלים

מאבק בין הדרג המקצועי לדרג הפוליטי, כמו זה שמסעיר בימים אלה את מערכת הביטחון על רקע פרשת הרפז, הוא כמעט דבר שבשגרה במשרד המשפטים. ההבדל הוא שבמשרד המשפטים זה תמיד עובר בשקט

מאבק בין הדרג המקצועי לדרג הפוליטי הממונה הוא אולי תופעה חדשה במערכת הביטחון, אבל במשרד המשפטים זוהי תופעה נוכרת החוזרת שוב ושוב. ההבדל הוא שבמשרד המשפטים מאבקים כאלה עוברים בשקט יחסי, בלי קול הזעקה שמשמיע בימים אלה שר הביטחון אהוד ברק. הבה נזכור: בינוי 1996 מינה יעקב נאמן לתפקיד שר המשפטים בממשלת נתניהו הראשונה. פחות מחודשיים לאחר מכן נפתחה נגדו חקירת משטרה באשמת עדות שקר. נאמן התפטר מתפקידו, הוגש נגדו כתב אישום – ורק במהלך המשפט התברר שהתביעה אפילו לא טרחה לדאוג לכך שייחקר עד מרכזי בפרשה, שערותו הייתה עשויה לטהר את נאמן מכל אשמה. לאחר שהער העיד נאמן זוכה לחלוטין, אך למשרד המשפטים כבר מונה כינתיים שר חדש – צחי הנגבי – שהיה נכון לכבד את רצונותיה של המערכת.

מעשה שלא ייעשה

לאחר שממשלת נתניהו הראשונה הגיעה לטוף ררכה, נבחר אהוד ברק לראש הממשלה ויוסי ביילין התמנה לשר המשפטים. ביילין ביקש למנות את שלמה גור לתפקיד מנכ"ל משרד המשפטים במקומו של נילי ארד, שכיהנה אז בתפקיד. היה זה לכאורה צעד שלא צריך לעורר כל קושי, אבל מה שנראה מובן מאליה הסתבר לפתע כמשימה מסובכת.

בכתבה שפרסמו נחום ברנע ושמעון שיפר ב"ידיעות אחרונות" מסופר על התכנסות של הצמרת המשפטית בחדרו של היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין, שבה הוגדרה החלפתה של ארד כמעשה שלא ייעשה. הרעה שרווחה שם הייתה שבניגוד לכל יתר משרדי הממשלה, למנכ"ל משרד המשפטים יש להתייחס כמינוי מקצועי, שהשר אינו חופשי להחליפו סתם כך. עוד סופר בתקשורת על מכתב של בכירי הפרקליטות המביעים התנגדות למהלך, ועל רדישה להעלות את הנושא לריון בוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין. לכל אלה נלוו הכפשות מכווערות הרחוקות מהאמת.

לא חלף זמן רב והוגשה עתירה לבג"ץ, שהוציא צו ביניים כנגד החלפתה של ארד במועמדו של השר. לכאורה נקלע ביילין למצב ללא מוצא, אך הנה העניין הסותר: נילי ארד מונתה לשופטת בבית הדין הארצי לעבודה, שבו היא מכהנת עד היום, ואף מונתה לתפקיד נשיאה, ואז התאפשר לביילין למנות את מועמדו, שלמה גור, לתפקיד מנכ"ל.

לאחר ממשלת ברק הגיעה ממשלה חדשה בראשות אריאל שרון, שביקש למנות את רובי ריבלין לשר המשפטים. והנה, ערב הקמת הממשלה אנו מתבררים שנפתחה חקירה נגד ריבלין, שלימים הסתבר שהייתה חסרת כל בסיס, אולם די היה בה כדי לפסול את ריבלין מלכהן כשר משפטים (אך הותר לו לכהן כשר התקשורת). התיק עצמו נסגר כעבור מספר שנים מחוסר אשמה. זה כמו בן לא היה "פוטש", אלא רק ביטוי למה שמכונה "שלטון החוק" בישראל. כעבור זמן הגיע תורו של שר המשפטים חיים רמון, שהסתבך בפרשת הנשיקה. ניתן למצוא דופי במעשה חסר טעם זה, אך קשה לראות כיצד ניתן לשייכו לתחום הפלילי. הרבר לא מנע מאמץ יוצא דופן לטפל בו: פרקליט המרינה דאז, ערן שנדר, והיועץ המי שפטי לממשלה באותה עת, מני מזוז, אישרו הגשת בקשה להאזנת סתר על בסיס בעייתית של חשד להרחת בחקירה. מתברר גם שלא היה קושי למצוא תקציב כדי לשלוח שני קציני משטרה למרכז אמריקה כדי לחקור את המתלוננת.

רמון התפטר לאחר שהוגש נגדו כתב אישום, שלא היה במקומו. השערויות הגיעה לשיאה כשהתברר שהאזנות הסתר, שרבר קיומן הוכחש על ידי הפרקליטות פעם אחר פעם, הכילו חומר מאור לא נוח לתביעה. הן נמסרו לרמון רק לאחר שרבר קיומן הורלה לו על ידי מקור פנימי ולאחר פניות חוזרות ונשנות של פרקליטו. רמון הורשע, אך ההרשעה הבלתי מוצרפת רוככה על ידי כך שנקבע

ברק ואשכנזי בתמונה שהסעירה את הלשכות

לפגיעה בסררי שלטון ו"חתימה נגר דרג ממונה". כראי להיזכר שכשהתעוררה שאלה של מינוי וערת בדיקה ממשלתית בפרשת רמון, התייצב ברק (שעמר באותם ימים כראש מפלגת העבודה) בכל כוחו כנגד הקמת ועדה כזו, ולהערכתי עמדתו היא שמנעה את הקמת הוועדה. אולם כעת, כשהעניין נוגע לו, רורש ברק גם וערת חקירה ממלכתית וגם חקירה פלילית.

כראי להשוות את מה שאירע במערכת הביטחון להיסטוריה של הפרשיות במשרד המשפטים: במערכת הביטחון לא רובר על "פוטש" ולא היה ניסיון להריח את השר הממונה. במשרד המשפטים חוזרת פרשת הרחה של השר פעם אחר פעם. וגם אם נשווה את התנהגותו של רמון – שהיו בה שניות ספורות של חוסר שיקול רעת – לזו של ברק, הרי שבניין בכל הנוגע לצר האתי-מוסרי, הפגמים בהתנהגות ברק, שהשתרעה על פני חורשים רבים והשפיעה על תפקוד המערכת, הופכים את התנהגותו בכללותה לפחות מלהיבה.

השוואה נוספת נוגעת לתגובת המערכת למה שהתרחש. בעוד שהרמטכ"ל בני גנץ הוריע שיפעל ברוח המסקנות העולות מרוח המבקר, הרי שבמשרד המשפטים הייתה התפתחות הפוכה: בפרשת אי גילוי האזנות הסתר נמצאה רשלנות מצד מי שהייתה פרקליטת מחוז תל אביב ומצד התובעת שהופיעה בתיק רמון. מבקר המדינה אף קבע שהייתה זו רשלנות ממשית (אם כי לא רובר על מעשים מכוונים, כפי שהיה במערכת הביטחון). מה קרה בעקבות זאת לפי פרקליטת מחוז תל אביב.

ומה הלאה? ברור שאם תוקם ועדת חקירה או וערת בדיקה, מן הראוי שזו תעסוק גם ברוח המבקר בנושא האזנות הסתר בפרשת רמון. מבחינתו של אהוד ברק המבחן יהיה אם עמדתו היא ממלכתית-עקרונית, או שמא רדישתו לחקירה מוגבלת רק למערת כת הביטחון, שבה נוצר סכסוך הנוגע לו אישית.

אהוד ברק מנהל בימים אלה מאבק עיקש על חקירה בעניין מסמך הרפז. כדאי להיזכר שכשהתעוררה שאלת מינוי ועדת בדיקה בפרשת רמון, התייצב ברק בכל כוחו נגד הקמת ועדה כזו. כעת, כשהעניין נוגע לו, הוא דורש גם ועדת חקירה ממלכתית וגם חקירה פלילית

שלא היה קלון במעשה. לאחר שהשופט ברימוס ורדי זילר המליץ להקים וערת בדיקה ממשלתית בפרשת אי גילוי של האזנות הסתר, ולאחר שוועדת חקירה פרלמנטרית שעסקה בנושא הצטרפה להמלצה זו, הגיע העניין לממשלה. מזוז נאבק בכל כוחו נגד הקמת הוועדה, ובסופו של דבר הושגה פשרה והנושא הועבר למבקר המרינה. כל זה לא מנע ממזוז בהמשך הדרך לחוות רעה שבמשרד כיהנו שרי משפטים "לעומתיים", ועל כך שרמון וגם אביגור לברמן לא צריכים לכהן בממשלה. כך מרבר פקיד ממונה על הדרג הפוליטי הממונה עליו.

עמדה ממלכתית עקרונית

נחזור לאהוד ברק, המנהל בימים אלה מאבק עיקש על חקירה בעניין מסמך הרפז, כשאת חציו הוא מכוון לעבר הרמטכ"ל לשעבר גבי אשכנזי. בינתיים הוגש גם בפרשה זו (כמו גם בפרשת האזנות הסתר בפרשת רמון) רוח מבקר המרינה, אך ברק איננו מסתפק בכך. רבריו החריפים, כפי שפורסמו, כוללים טענות ברבר קשירת קשר